

newcomers / έφθασαν μόλις

Μαρία Λοϊζίδου

Ξενοδοχείο Μινέρβα, Πλάτρες | Pylon Art & Culture

10/05/2025-14/09/2025

Με τη νέα έκθεση *Newcomers / Έφθασαν μόλις*, στο ξενοδοχείο Μινέρβα στις Πλάτρες, η Μαρία Λοϊζίδου μας προσκαλεί να εισέλθουμε σε ένα πεδίο όπου η συμβατική αντίληψη του χρόνου αντικαθίσταται από ένα είδος χρονικής διατομής, που επιτρέπει ένα ταξίδι πέρα δώθε μεταξύ παρελθόντος και παρόντος.

Σε αυτό το ξενοδοχείο στην ορεινή Λεμεσό ντόπιοι και ξένοι κατέφευγαν για δροσιά τα καυτά μεσογειακά καλοκαίρια, αλλά και άνθρωποι από γειτονικές χώρες σε εμπόλεμη κατάσταση έβρισκαν εδώ προσωρινό καταφύγιο. Η έκθεση αναφέρεται ακριβώς σε αυτή την κίνηση που απαντά στην ανάγκη της επιβίωσης και της αποκατάστασης σε μια νέα συνθήκη, απέναντι σε μια προσωρινή ή μη δοκιμασία, σε μια μικρότερη ή μεγαλύτερη απώλεια.

Η εικαστικός μας προσκαλεί να περιηγηθούμε στους χώρους του ξενοδοχείου αποδίδοντάς τους την αρχική τους ταυτότητα ως δοχείων υποδοχής. Μέσα από μια εφήμερη επανάχρησή του, επιδιώκει να μας συντονίσει συναισθηματικά με ένα περιβάλλον διαβίωσης ως πλαίσιο για την αντιμετώπιση μιας συνεχώς εξελισσόμενης συνθήκης, της μετακίνησης του ανθρώπου προς αναζήτηση ενός προσωρινού σπιτιού όχι χάριν της άνεσης και της απόλαυσης, αλλά ως καταφυγίου και ως χώρου παροχής βασικών υπηρεσιών. Η προσπάθεια στοχεύει να συμβάλει στην κατανόηση της σύγχρονης ανάγκης για προσωρινή κατοίκηση, θέτοντας ερωτήματα εγγενή στη δυναμική της σύγχρονης ιστορίας.

Ο σχεδιασμός της έκθεσης, ο οποίος επινοείται από την εικαστικό –πράγμα που αποτελεί μέρος της πρακτικής της, να συνδέει κάθε φορά την πρότασή της με τον χώρο, ιστορικής φόρτισης ή μη– είναι εξίσου σημαντικός για την ίδια όπως και η κατασκευή των έργων της. Στην περίπτωση του ξενοδοχείου Μινέρβα τα θεμελιώδη στοιχεία του σχεδιασμού είναι η χρήση λεκτικού, υφάσματος, ήχου και φωτισμού, που αλλάζουν στην πορεία σύμφωνα με τις ανάγκες. Ο χώρος έχει ταξινομηθεί σε πέντε ενότητες και ένα ενδιάμεσο πέρασμα, μέσα στα οποία κινείται ο επισκέπτης, στην αίθουσα υποδοχής, την τραπεζαρία, το tv-room, τις σκάλες και τα υπνοδωμάτια, και εξελίσσεται σε μια αδιάκοπη ανταλλαγή μεταξύ χώρου και έργου. Σε κάθε μία από αυτές τις ενότητες ο επισκέπτης συναντά εγκαταστάσεις με έργα της εικαστικού και αντικείμενα από το ξενοδοχείο, συσχετισμένα μεταξύ τους με αντισυμβατικές χειρονομίες –μικροί αστερισμοί που φωτίζουν διαδρομές στοχασμού και λειτουργούν ως εργαλεία ενδοσκόπησης. Οι ενότητες διακρίνονται η καθεμιά με τον δικό της τίτλο, αποτυπωμένο στο υλικό με τη μέθοδο laser cut, ο οποίος τίτλος γίνεται μέρος της έκθεσης.

Η έκθεση αρχίζει από το ισόγειο και συνεχίζει στον πρώτο και δεύτερο όροφο του ξενοδοχείου. Τα βαμμένα τζάμια των παραθύρων του ισόγειου και τα σκεπασμένα αντικείμενα που ανήκουν στον χώρο αποτελούν αναφορές στη σημασία της φροντίδας και της αναμονής μιας άλλης συνθήκης.

Η εγκατάσταση *Newcomers / Έφθασαν μόλις* συνοδεύεται από κείμενο της Alexandra Landré, καλλιτεχνικής διευθύντριας του οργανισμού Stroom Den Haag

– *Αίθουσα υποδοχής / Το φιλόξενο*

«Μουσικές καρέκλες», 2025, εγκατάσταση.

Η έκθεση αρχίζει με το γνωστό σε όλους παιχνίδι όπου τα καθίσματα, τοποθετημένα σε κύκλο, είναι πάντα ένα λιγότερα από τον αριθμό των παικτών.

– Έφθασαν μόλις / Πού βρίσκομαι τώρα;

«Συνεχίζουμε να κολυμπούμε», 2023, σχέδιο, μολύβι σε χαρτί.

Η δεύτερη ενότητα εξελίσσεται στη μεγάλη αίθουσα του ισογείου, όπου δεσπόζει το αναρτημένο σε τριπόδι σχέδιο στο οποίο εμφανίζονται πουλιά ως διασώστες ανθρώπων ζώων.

– Αποθήκη

Γλυπτά από τις δύο τελευταίες εκθέσεις της Μαρίας Λοϊζίδου, «Moi Balbuzard Migrant», Musée de la Chasse et de la Nature, 2023, Παρίσι, και «The Place I Am Not», Freud Museum και Hellenic Center, Λονδίνο, 2024.

Η τρίτη ενότητα περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό έργων της εικαστικού τα οποία είναι τοποθετημένα σε μεταλλικές ραφιέρους στριμωγμένες στο μικρότερο δωμάτιο του ισογείου. Η πιθανότητα διάκρισης του κάθε έργου χωριστά εναπόκειται στην προσοχή και την επιθυμία του επισκέπτη.

– Δωμάτια σε ύπνο / Απαγορεύεται η είσοδος

«Παραβάν», 2018, εγκατάσταση.

Στην τέταρτη ενότητα, στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο, η εικαστικός επιχειρεί με απλές χειρονομίες να αποδώσει την ατμόσφαιρα μιας συνθήκης σε αναμονή. Το παραβάν –που κατά τα άλλα προτείνεται ως διαχωριστικό εργαλείο– είναι διάφανο, επιτρέποντας και προκαλώντας την παρατήρηση σε ό,τι απλώνεται μπροστά και γύρω μας.

– Ο ενδιάμεσος χώρος

Τετράδια με σχέδια της Μαρίας Λοϊζίδου.

Από τη γυάλινη όψη ενός χώρου που συναντούμε ανεβαίνοντας τις σκάλες προς τον δεύτερο όροφο διακρίνουμε τοποθετημένα σε γραφείο τέσσερα ανοιχτά τετράδια με σχέδια. Τα τετράδια αυτά αποτελούν μια επιλογή από έναν μεγάλο αριθμό που διαθέτει η εικαστικός, η οποία στο τέλος κάθε έκθεσης και δράσης συνήθως σχεδιάζει καταγράφοντας τις εμπειρίες της. Σε αυτή την έκθεση παρουσιάζει: «Τα κορίτσια δε φοβούνται τους σκύλους» από την έκθεση *Self Other*, 2002, «Living Small» από την ομώνυμη έκθεση, 2008, «Pelage» από την έκθεση *Portals*, 2021, και το κίτρινο τετράδιο που περιμένει να γεμίσει με τις εμπειρίες της παρούσας έκθεσης *Newcomers*, 2025.

Στο δεύτερο πλατύσκαλο, και σε συνομιλία με τον μεγάλο καθρέφτη του ξενοδοχείου, η εικαστικός αναφέρεται στην ένταση μιας ενδιάμεσης θέσης που ο σύγχρονος άνθρωπος καλείται συνεχώς να αντιμετωπίσει. Τοποθετώντας έναν δεύτερο καθρέφτη και σχεδιάζοντας στον τοίχο, μας καλεί σε μια επαναλαμβανόμενη προβολή του εαυτού μας.

Περιοχή ονείρων

«Δωμάτιο ύπνου», 2025, εγκατάσταση

«Χρόνος», 2025, εγκατάσταση

«Το χαμένο αντικείμενο», 2001, γλυπτό

Η πέμπτη ενότητα αναπτύσσεται σε τρία δωμάτια. Στο πρώτο στοιβάχτηκαν στρωμένα όλα τα κρεβάτια του ξενοδοχείου, έτοιμα να προσφέρουν ύπνο σε όποιον το χρειάζεται.

Στο δεύτερο δωμάτιο, ανάμεσα σε παπλώματα, κουρτίνες και εργόχειρα από τη συλλογή της εικαστικού, ο επισκέπτης ακούει οδηγίες πώς μπορεί να πλέξει κανείς στο χέρι και πώς να ράψει ένα αδιάβροχο παλτό. Το έργο αυτό, αφιερωμένο στην επαναλαμβανόμενη χειρονομία, αποτελεί φόρο τιμής στον ανθρώπινο κόπο και στην επιμονή για επιβίωση.

Στο τρίτο δωμάτιο δεσπόζει η χαμένη καρέκλα της εγκατάστασης του ισογείου Μουσικές καρέκλες, σε μια χειρονομία προσφοράς και μοιράσματος.

Συντελεστές: Ηχητική εγκατάσταση: Μάνος Στρατής, Ευαγόρας Μπεκιάρης, Λουκία Πιερίδου, Νεφέλη Κεντώνη

Φροντιστές/φροντίστριες κατά τη διάρκεια των εγκαινίων: Μαρία Αησιλάου, Ιόλη Κασκάνη, Άννη Χούρη, Χρήστος Λοΐζου, Μαρία Παπαγεωργίου.

Κείμενο απο την Alexandra Landré

Σπίτι είναι εκεί όπου βρίσκεται η καρδιά

Είναι κάποιοι καλλιτέχνες που χτίζουν μνημεία και είναι κάποιοι καλλιτέχνες που ακούνε – η Μαρία Λοϊζίδου ανήκει στη δεύτερη κατηγορία. Η τέχνη της δε διεκδικεί τον χώρο, ούτε τον καταλαμβάνει· τον ανοίγει. Οι αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις και τα γλυπτά της είναι σιγανόφωνα ερωτήματα διπλωμένα μέσα στον χώρο: Ποιος μνημονεύεται εδώ; Ποιος δύναται να ανήκει; Κι ακόμη πιο επιτακτικά: Ποιος λησμονιέται –και ακόμα περισσότερο– πώς διαμορφώνει τον κόσμο στον οποίο ζούμε η λησμονιά αυτή;

Η δουλειά της Μαρίας Λοϊζίδου είναι μια φιλοσοφία της ευθραυστότητας που γίνεται ορατή. Μέσω των παρεμβάσεων της μέσα στον χώρο –συχνά με σύρμα, κλωστή και δίχτυ– σχεδιάζει περιγράμματα σωμάτων που είναι παρόντα μόνο μέσω της απουσίας τους – μεταναστών, γυναικών, προσφύγων, αυτών που δεν εθεάθησαν, που ξεγλίστρησαν από τα επίσημα αρχεία της ιστορίας. Τα έργα αυτά δεν είναι μόνο καλλιτεχνικές χειρονομίες· είναι πράξεις πολιτικής τρυφερότητας. Μέσα τους κείται ένας βαθύς στοχασμός πάνω στα διλήμματα του σύγχρονου βίου: τον εκτοπισμό, τον αποκλεισμό και τον πόθο για αναγνώριση.

Η Πολιτική της Εξαφάνισης

Στο δοκίμιό της «We Refugees», η Hannah Arendt μιλά για τον «νεόφερτο» ως αυτόν που βρίσκεται έξω από τον ιστό του ανήκειν, ακυβέρνητος, χωρίς νομική αναγνώριση ή συναισθηματικούς δεσμούς με οποιοδήποτε κοινωνικό σύνολο. Η Arendt διαχωρίζει αυτούς που ανήκουν –που έχουν μια θέση στον κόσμο– από τον νεόφερτο, ο οποίος δεν αποκλείεται απλώς από τους νόμους αλλά καθίσταται και αόρατος από την ίδια την κοινωνία. Ο νεόφερτος, γράφει, είναι κάποιος που πρέπει να αντιμετωπίσει μια κατάσταση διαρκούς αποξένωσης καθώς πρέπει να αποκαταστήσει την ίδια του την ανθρωπότητα μέσα σε συστήματα που δεν αναγνωρίζουν το δικαίωμά του να υπάρξει ως μέρος του πολιτικού συνόλου.

«Η πιο οδυνηρή πτυχή της κατάστασης του πρόσφυγα δεν είναι το ότι έχει αναγκαστεί να εγκαταλείψει το σπίτι του, αλλά το ότι ο κόσμος, όταν φτάνει σ' αυτόν, δεν έχει πια χώρο για αυτόν».

– Hannah Arendt, “We Refugees”

Έτσι, ο νεόφερτος της Arendt ενσαρκώνει ένα εκτοπισμένο ον, περιπλανώμενο σε έναν κόσμο που δεν του προσφέρει κανένα πλαίσιο αναγνώρισης ή συμπερίληψης. Ο πρόσφυγας ή ο απάτριδος είναι άνευ δικαιωμάτων, απών από τις πολιτικές δομές εκείνες που προσφέρουν προστασία και νόημα.

Την οδυνηρή αυτή αλήθεια αντηχεί η έκθεση της Μαρίας Λοϊζίδου «Νεόφερτοι» στο ξενοδοχείο Μινέρβα. Φωλιασμένο μέσα στα βουνά πάνω από τη Λεμεσό, το ξενοδοχείο αυτό λειτουργεί ως καταφύγιο για όσους ψάχνουν ανακούφιση από τη ζέστη, ενώ στο παρελθόν προσέφερε καταφύγιο και σε ανθρώπους από γειτονικές χώρες εν καιρώ πολέμου. Στο πλαίσιο της έκθεσης, η Λοϊζίδου μετέτρεψε την αρχιτεκτονική του χώρου σε ένα συνεκτικό έργο αιωρούμενο ανάμεσα στην παρουσία και την εξαφάνιση, όμοια με τον νεόφερτο που βρίσκεται παγιδευμένος ανάμεσα στην ύπαρξη και τη διαγραφή, θέτοντας προβληματισμούς για το δικαίωμα του ανήκειν.

Η δουλειά της Λοϊζίδου μας ζητά να εστιάσουμε σε αυτό τον χώρο του σχεδόν-ανήκειν, στο μεταίχμιο εκείνο όπου ο νόμος και η φροντίδα δεν καταφέρνουν να συναντηθούν. Η καλλιτεχνική της πρακτική φανερώνει αυτό που κρύβεται – τα λησμονημένα και διαγραμμένα μέλη της κοινωνίας που αναζητούν ακόμα να επανέλθουν στον κόσμο.

«Οι εγκαταστάσεις μου δημιουργούν ίχνη –όχι μνημεία– για αυτούς των οποίων οι ζωές παραμένουν παραγνωρισμένες».

– Μαρία Λοϊζίδου

Το έργο της δεν αρκείται στο να παρατηρεί τον αποκλεισμό – μας αναγκάζει να αναλογιστούμε τι σημαίνει να είσαι άνθρωπος σε έναν κόσμο που κάνει χώρο μονάχα για αυτούς που ταιριάζουν μέσα στους προκαθορισμένους του ρόλους. Στον σημερινό κόσμο, όπου εκατομμύρια παραμένουν απάτριδοι, εκτοπισμένοι ή πολιτισμικά αποξενωμένοι, η καλλιτεχνική πρακτική της Λοϊζίδου απηχεί έντονα. Δε χρειάζεται να φωνάζει. Η ηρεμία των εγκαταστάσεών της αρθρώνει την αλήθεια πιο καθαρά από κάθε διακήρυξη.

Υφαίνοντας το Ανήκειν και τον Εκτοπισμό

Η αίσθηση όμως του ανήκειν δε σχετίζεται μόνο με τη φυσική παρουσία και τον χώρο που αυτή κατέχει. Ενώ η Arendt μας δίνει τη δομική γλώσσα του πολιτικού αποκλεισμού, η Sara Ahmed μας παρέχει ένα πιο ενσώματο και συναισθηματικό πλαίσιο.

Η δουλειά της Ahmed, και ιδιαίτερα το έργο της *The Cultural Politics of Emotion* αποκαλύπτει το πώς κάποια σώματα προσανατολίζονται προς τη συμπερίληψη ενώ κάποια άλλα δεν ευθυγραμμίζονται με τον γύρω τους χώρο. Επιθυμία, παρηγοριά και φόβος «κολλάνε» πάνω στα σώματα διαμορφώνοντας τον τρόπο με τον οποίο αυτά γίνονται αισθητά σε κοινωνικούς και δημόσιους χώρους. Αυτές οι συγκινησιακές αντιδράσεις δημιουργούν διαστάσεις μεταξύ αυτών που αισθάνονται ευπρόσδεκτοι και αυτών που αισθάνονται περιθωριοποιημένοι – ένα φαινόμενο που υπογραμμίζει την εύθραυστη φύση της συμπερίληψης.

Η έννοια του «κολλώδους» της Ahmed –η ιδέα δηλαδή ότι σε ορισμένα σώματα είναι αποτυπωμένες συγκινησιακές αντιδράσεις όπως είναι ο φόβος ή η δυσφορία– συνάδει με την εξερεύνηση της Λοϊζίδου του πώς οι χώροι και τα σώματα φέρουν τα σημάδια ιστορικών και συναισθηματικών φορτίων. Στα έργα της, τα σώματα που δε συμμορφώνονται με τις κοινωνικές νόρμες –λόγω φυλετικής καταγωγής, φύλου, μεταναστευτικού στάτους ή άλλων δεικτών– μετατρέπονται σε σημάδια δυσφορίας μέσα στους χώρους όπου βρίσκονται. Η Ahmed εξηγεί ότι σημασία εδώ δεν έχει μόνο η έλλειψη νομικής συμπερίληψης αλλά και οι συναισθηματικές και αισθητηριακές αντιδράσεις στην παρουσία ενός σώματος μέσα στον χώρο. Τα σώματα που κρίνονται «παράταιρα», που αποτυγχάνουν να ευθυγραμμιστούν με τον προσανατολισμό του περιγύρου τους, απορρίπτονται ή διαγράφονται διακριτικά μέσω του συναισθηματικού προσανατολισμού των άλλων.

«Ορισμένα σώματα γίνονται διακοπές στη ροή της κοινωνικής ζωής· μπαίνουν στη μέση της άνεσης».

– Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*

Τα έργα της Λοϊζίδου φανερώνουν αυτή ακριβώς τη δυσφορία. Πάρτε για παράδειγμα τα λεπτεπίλεπτα υφασμάτινα της γλυπτά που αιωρούνται στον χώρο αντιπροσωπεύοντας τα σώματα που δεν «ταιριάζουν», που περιφέρονται ανάμεσα στην αναγνώριση και την εξάλειψη. Ο «νεόφερτος» κατά την Ahmed είναι ένα σώμα που δεν ευθυγραμμίζεται, ένα σώμα που διαταράσσει την ομαλή ροή της καθημερινότητας. Η Λοϊζίδου δεν επιχειρεί να αφομοιώσει αυτή τη διαταραχή αλλά της κάνει χώρο ώστε να ανασάνει κι ώστε εμείς να μπορέσουμε να γίνουμε μάρτυρες του συναισθηματικού και σωματικού μόχθου του εκτοπισμού. Τα έργα της μας καλούν να αναρωτηθούμε: Πώς νοιαζόμαστε για τα σώματα που μας αποπροσανατολίζουν; Πώς καλωσορίζουμε τα σώματα αυτά που μας προκαλούν αμηχανία;

Η Τέχνη του να Κάνεις Χώρο

Η τέχνη της Λοϊζίδου αρνείται το κλείσιμο. Δεν αποκλιμακώνει την ένταση μεταξύ του νεόφερτου και του κόσμου που δε θέλει να κάνει χώρο γι' αυτόν. Αντί αυτού, κάνει χώρο για τη δυνατότητα μιας συμπερίληψης που να πηγάζει από το συναπάντημα με «τον άλλο». Δεν προσπαθεί να δημιουργήσει άνεση, αλλά κατώφλια, εύθραυστες μορφές που εισηγούνται πως το να ανήκει κανείς δεν έχει να κάνει με αμετάβλητες στατικές κατηγορίες αλλά με τους χώρους που δημιουργούμε για να μπορούν να υπάρξουν οι άλλοι, ακόμα κι αν ίσως ποτέ να μη «χωρέσουν» πλήρως.

Αυτός είναι ο φιλοσοφικός παλμός όλου του έργου της Λοϊζίδου: η άρνηση της λησμονιάς, η επιμονή ότι ακόμα και το πιο ισχνό ίχνος φέρει το βάρος της ύπαρξης και τη δυνατότητα του θυμικού, της συναισθηματικής σύνδεσης και του νοήματος. Η δουλειά της μας προσκαλεί να αναλογιστούμε την πολιτική φύση της μνήμης, την υλικότητα της αναγνώρισης και την ευθραυστότητα του ανήκειν.

Σε έναν κόσμο όπου τα τείχη γίνονται ολοένα και ψηλότερα και τα σύνορα ολοένα και σκληρότερα, η τέχνη της Λοϊζίδου προσφέρει ένα αντίδοτο: μια πολιτική της παρουσίας δια μέσου της απουσίας, ένα υλικό καλωσόρισμα που προσφέρει μια νέα προοπτική. Τα λεπτοκαμωμένα γλυπτά και οι καλλιτεχνικές της παρεμβάσεις δεν μιλάνε για την επιβολή της συμπερίληψης αλλά για την απαλή ανίχνευση του τι σημαίνει να καλωσορίσεις πραγματικά τον άλλον, τον νεόφερτο, με όλη τη δυσφορία, την πολυπλοκότητα και την παροδικότητά του.

Alexandra Landré

Καλλιτεχνική διευθύντρια
Stroom Den Haag

Η Alexandra Landré είναι η καλλιτεχνική διευθύντρια του Stroom Den Haag όπου εξακολουθεί να διαμορφώνει ένα προοδευτικό πρόγραμμα που προωθεί την κριτική συζήτηση, τον καλλιτεχνικό πειραματισμό και την εμπλοκή των πολιτών. Ως επιμελήτρια, επικεντρώνεται στη δημιουργία συνθηκών που να μπορούν να επιφέρουν μακροπρόθεσμες επιρροές τόσο πάνω στους καλλιτέχνες όσο και πάνω στα κοινωνικά σύνολα στα οποία συμμετέχουν. Καταρτισμένη ως ιστορικός τέχνης και επιμελήτρια, το έργο της Landré χαρακτηρίζεται από μια βαθιά αφοσίωση στις καλλιτεχνικές πρακτικές και την ακεραιότητά τους, την κοινωνική τους συνάφεια και τη δυνατότητά τους να επιφέρουν αλλαγή. Με έντονο ενδιαφέρον για την καινοτομία και την ανάπτυξη νέων ταλέντων, η Landré έχει διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο σε πολλές πολιτιστικές πρωτοβουλίες, τόσο στην Ολλανδία όσο και διεθνώς, που διερευνούν τη συνδημιουργία και τη συμμετοχή του κοινού με ουσιαστικούς και πρωτότυπους τρόπους.